

ПРАВНА УРЕДБА НА ФИНАНСОВИЯ ЛИЗИНГ СПОРЕД КОНВЕНЦИЯТА ЗА МЕЖДУНАРОДНИЯ ФИНАНСОВ ЛИЗИНГ ОТ 1988 г.¹

Благой Златанов

LEGAL REGULATION OF FINANCIAL LEASING ACCORDING TO THE CONVENTION ON INTERNATIONAL FINANCIAL LEASING FROM 1988

Blagoy Zlatanov

Abstract: The UNIDROIT Convention on International Financial Leasing makes international financial leasing more available, regulates the distinctive triangular relationship created by the financial leasing transaction and governs a financial leasing transaction in which the lessor, on the specifications of the lessee, enters into a supply agreement with a third party under which the lessor acquires plant, capital goods or other equipment (the equipment) on terms approved by the lessee so far as they concern its interests, and enters into a leasing agreement with the lessee, granting to the lessee the right to use the equipment in return for the payment of rentals.

Key words: financial leasing, supply agreement, leasing agreement, parties, lessor, lessee, supplier (third party), equipment, movables, rentals, amortisation, option, sub-leasing, place of business, international trade, private international law, rights, duties, operation leasing, substantial default, transfer of rights, risk.

През февруари 1974 г. Секретариатът на Международния институт за унификация на частното право (ЮНИДРОА)² представя на 53-тото заседание на управителния съвет искане за проучване на целесъобразността и възможностите за създаване на унифицирана международноправна уредба на финансовия лизинг. Основните мотиви за това искане са: а) затрудненията при правната квалификация на финансовия лизинг, както и недостатъчното съответствие на действащите в отделните държави гражданскоправни и търговскоправни норми с икономическата същност на лизинговите операции; б) различията между отделните правни системи се явяват значителна пречка за развитието на международния търговски обмен в областта на финансовия лизинг и често водят до увеличаване на икономическия риск и намаляване на правната сигурност. Искането на Секретариата на ЮНИДРОА се приема

и в рамките на института стартира работата по съставянето на конвенцията. Привлечени са и експерти от различни държави. На международни симпозиуми, проведени в Ню Йорк през май 1981 г., в Цюрих през декември 1981 г., в Хонконг през януари 1983 г., в Рим през февруари 1984 г. и в Милано през юни 1984 г., се обсъжда бъдещият международноправен акт. През 1985 г., 1986 г. и 1987 г. в Рим съвети на експерти (от различните държави) провеждат нови обсъждания и през 1987 г. ЮНИДРОА изработва окончателния проект на Конвенцията за международния финансов лизинг (КМФЛ). Този проект е обсъден и приет на 28 май 1988 г. на дипломатическа конференция в гр. Отава (Канада). В конференцията участват представители от 55 държави, както и наблюдатели от още 4 държави. България също е имала

¹ UNIDROIT Convention on International Financial Leasing (Ottawa, 28 may 1988), Convention D'UNIDROIT Sur Le Credit-bail International; Конвенцията за международния финансов лизинг е влязла в сила на 01.05.1995 г., но действа само между десет държави, т.е. страни по конвенцията са само десет страни – Беларус, Франция, Унгария, Италия, Латвия, Нигерия, Панама, Руската федерация, Украйна и Узбекистан. Белгия, Чешката република, Финландия, Гана, Гвинея, Мароко, Филипините, Словашката република, Танзания и САЩ са подписали само КМФЛ и именно поради това те не са (договарящи) страни по конвенцията.

² International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), Institut International pour L'Unification du Droit Prive; Вж. и на <http://www.unidroit.org>

представител на дипломатическата конференция в гр. Отава (Канада). Комисията на Европейската общност, Комисията за международно търговско право на ООН, Съветът на Европа, Хагската конференция за международно частно право, Световният съвет за лизинг, Конференцията на ООН за търговия и развитие и други международни организации участват като наблюдатели в конференцията. КМФЛ се депозира при правителството на Канада и е открита за подписване до 31 декември 1990 г., както и за последваща ратификация, приемане или одобряване (вж. чл. 15 ЗР КМФЛ). Република България не е ратифицирала КМФЛ³. Съгласно чл. 17 ЗР КМФЛ, конвенцията не засяга действието на международни споразумения (договори), които вече са сключени или предстои да бъдат сключени, като по-специално не засяга задълженията на лица, произтичащи от такива споразумения. Основната цел на КМФЛ е унифицирането (уеднаквяването) на международното търговско право в областта на финансов лизинг. Също така КМФЛ има за цел да уреди правните отношения между лизингополучателя и доставчика (вж. чл. 10 КМФЛ), както и отговорността на лизингодателя спрямо лизингополучателя за недостатъци на лизингованата вещ. Конвенцията урежда правоотношенията по финансови лизингови сделки, възникнали след приемането ѝ („ex nunc“), т.е. лизинговите договори следва да са сключени след приемането на КМФЛ (и по-точно да са сключени на датата или след датата на влизането ѝ в сила – арг. от чл. 23 ЗР КМФЛ). При изготвянето на конвенцията и формулирането на съдържанието ѝ са отчетени няколко принципни положения⁴: а) с цел да не се допусне намеса в националните правни системи и по-специално в тези, които имат специални гражданскоправни или търговскоправни норми за регулиране на лизинговите отношения, действието на конвенцията е ограничено – тя се прилага само по отношение на международния финансов лизинг; б) урежда се единствено финансовият лизинг (financial leasing, location financement) като специфична операция за финансиране на предимно производствени (стопански) инвестиции,

в която участват три лица – лизингодател (the lessor), лизингополучател (the lessee) и доставчик (the supplier, the third party) на машините, съоръженията или оборудването; в) в конвенцията е даден приоритет на свободата на договаряне. КМФЛ не урежда подробно всички аспекти на финансов лизинг, а установява само рамково правно регулиране. Повечето правни норми в конвенцията са диспозитивни (jus dispositivum). Съставителите на КМФЛ по този начин са се съобразили с основния принцип на частното право – за самостоятелност и свобода на гражданскоправните и търговскоправните субекти⁵; г) конвенцията регулира само частноправните (гражданскоправните и търговскоправните) аспекти на финансов лизинг, като публичноправните въпроси, свързани с данъчното третиране и счетоводното отчитане, остават извън приложното ѝ поле.

КМФЛ е структурирана в три глави – Обсег (обхват) на приложение и общи разпоредби (чл. 1 – 6), Права и задължения на страните (чл. 7 – 14) и Заключителни разпоредби (чл. 15 – 25). Термините, използвани и в трите глави на конвенцията, са съобразени с терминологията, наложила се в повечето международни търговски конвенции. Понятието „място на стопанска дейност“ (place of business) се използва в КМФЛ при определяне на териториалния ѝ обхват. „Мястото на стопанска дейност“ се различава от традиционните седалище и адрес на управление (на търговеца). Мястото на стопанска дейност позволява да се обхване значително по-голям кръг от отношения, регулирани от КМФЛ. В нормите, уреждащи правните отношения между лизингодателя и продавача, за посочването на последния се употребява по-широкото „доставчик“. Това позволява разпоредбите на КМФЛ да се прилагат и към договори извън кръга на договорите за покупко-продажба (emptio-venditio). По този начин конвенцията се прилага и към договорите за изработка (locatio-conductio operis faciendi), смесените договори с елементи на продажба и на изработка, продажбата с изработка на доставената вещ, изработката с доставка на изработената вещ⁶, продажба-

³ Вж. Търговско право (авт. колектив под ред. **Рачев, Ф.**), първо изд., С., 2005, с. 327. Погрешно обаче в Р. № 521 от 02.06.2010 г. по в. гр. д. № 2655 / 2009 г. на Софийски апелативен съд, VII с-в се приема, че Република България е страна по Конвенцията за международния финансов лизинг на ЮНИДРОА от 1988 г.

⁴ Вж. подробно по въпроса **Poczobut, J.** Internationales Finanzierungsleasing, *Rebels Zeitschrift*, 51 / 1987, цитиран и по студията на **Пиперкова, Л.** Франчайзинг, Лизинг, Факторинг (правни аспекти). С., 1995, с. 69–70.

⁵ Вж. **Павлова, М.** Гражданско право. Обща част, второ преработено и допълнено изд. С., 2002, с. 109.

⁶ Вж. **Пиперкова, Л.** Франчайзинг, Лизинг, Факторинг (правни аспекти). С., 1995, с. 70, където е посочено, че по немското право този смесен договор е именуван „Werklieferungsvertrag“.

та с монтаж и пускане в експлоатация на машините и съоръженията и други смесени (комбинирани) правни конструкции.

В КМФЛ е дадена следната легална дефиниция на финансовия лизинг. Той се определя като операция, „при която едната страна (лизингодателят, *the lessor*): а) съгласно указанията на другата страна (лизингополучателя, *the lessee*) сключва договор за доставка (*the supply agreement*) с трета страна (доставчика, *the supplier; the third party*), с който придобива (купува) машини, инсталации, съоръжения или друго оборудване при условия, одобрени от лизингополучателя, доколкото тези условия засягат неговите интереси и б) сключва договор за лизинг (*the leasing agreement*) с лизингополучателя, с който му предоставя правото да ползва оборудването (съоръженията) срещу плащането на наем (лизингови вноски, *the rentals*)“. Тази правна дефиниция е установена в чл. 1, ал. 1 КМФЛ. От дефиницията недвусмислено следва, че оперативният лизинг (*operation leasing, location operationelle*), при който се сключва само един договор между лизингодателя (който обикновено е производител или доставчик на вещта) и лизингополучателя, не влиза в приложното поле на конвенцията. Обекти на договора за международен финансов лизинг съгласно КМФЛ могат да бъдат само движими вещи (*movables*) – най-вече машини, съоръжения, инсталации, оборудване. Три характерни особености на финансовия лизинг са посочени допълнително в чл. 1, ал. 2 КМФЛ⁷. Първата характерна особеност е, че специфицирането на оборудването и изборът на доставчик се извършват от лизингополучателя, който не се основава изключително на компетентността на лизингодателя. Това означава, че лизингополучателят определя оборудването и избира доставящата страна без да разчита за това предимно на способностите и преценката на лизинго-

дателя. Изключително интересна е втората характерна особеност на финансовия лизинг, а именно: оборудването се придобива от лизингодателя във връзка с договор за лизинг, като на доставчика е известно, че такъв договор е сключен или предстои да бъде сключен между лизингодателя и лизингополучателя. Това означава, че при придобиването (покупката) на оборудването на доставчика е известно, че то се придобива (купува) във връзка с договор за лизинг, който вече е сключен или предстои да бъде сключен между лизингодателя и лизингополучателя. Това разрешение на КМФЛ не е възприето от българския законодател и това е сериозен недостатък на правната ни уредба, посветена на договора за финансов лизинг (ДогФинЛиз), който следва да се преодолее чрез законодателна интервенция. Съгласно чл. 342, ал. 2 от Търговския закон (ТЗ) „с договора за финансов лизинг лизингодателят се задължава да придобие вещь от трето лице при условия, определени от лизингополучателя, и да му я предостави за ползване срещу възнаграждение“. Според определението, съдържащо се в чл. 342, ал. 2 ТЗ, сключването на ДогФинЛиз следва да предхожда договора за придобиване на вещта от доставчика. В специализираната търговскоправна литература основателно е застъпена тезата, че (въпреки категоричната редакция на чл. 342, ал. 2 ТЗ) следва да се приеме, че е възможен и друг вид договор за финансов лизинг, който се сключва, след като лизингодателят е придобил правото на собственост върху обекта⁸. Третата характерна особеност на финансовия лизинг е, че размерът на наема (лизинговите вноски), дължим съгласно договора за лизинг, се определя на основата на амортизацията на цялата или на значителна част от стойността на машините, съоръженията или оборудването. Това, по мое мнение, правилно разрешение в проекта на Закона-модел за лизинга⁹ (ЗмЛ) е

⁷ Вж. **Найденев, Б.** Специфични търговски сделки. Критичен преглед на доктрината и съдебната практика, С., 2007, с. 243, където се казва, че: „... кумулативното наличие (к. м. – Бл. Зл.) на тези три елемента в договорите между страните, ги квалифицира като финансова лизингова операция“; **Найденев, Б.** Търговски сделки. Книга първа. С., 1998, с. 125; **Найденев, Б.** Лизингът (финансов и правен аспект). С., 1996, с. 37.

⁸ Така **Стефанов, Г.** Търговско право. Т. II. Отделни видове търговци. Отделни видове търговски сделки. Търговска несъстоятелност. В. Търново 2005, с. 202, където се подчертава, че тази възможност е изрично предвидена в КМФЛ от 1988; Вж. също така **Стефанов, Г.** Основи на търговското право. В. Търново, 2012, с. 335 – 336.

⁹ UNIDROIT Model Law on Leasing (Rome, 13 november 2008) – Оригиналният (автентичният, официалният) текст на проекта на Закона-модел за лизинга на ЮНИДРОА (ЗмЛ) е публикуван на английски език на <http://www.unidroit.org/english/documents/2008/study59a/s-59a-17-e.pdf>, на френски език на <http://www.unidroit.org/french/documents/2008/etude59a/s-59a-17-f.pdf> и на руски език на <http://www.unidroit.org/russian/modellaws/2008leasing/s-59a-17-r.pdf>;

изоставено. Съгласно чл. 2 ЗмЛ лизинговите вноски *отчитат или не отчитат* (к. м. – Бл. Зл.) амортизацията на цялата или на съществена част от инвестицията на лизингодателя. Съгласно чл. 1, ал. 3 КМФЛ, тя се прилага независимо от това дали лизингополучателят има, или впоследствие ще придобие право на избор между покупката на оборудването или продължаването на срока на договора за лизинг, дори и ако цената или наемът за следващия период имат само символичен характер. Конвенцията не се прилага при международен финансов лизинг на машини, съоръжения или оборудване, предназначени преди всичко за задоволяване на лични потребности на лизингополучателя или потребности на неговото семейство или домакинство (арг. от чл. 1, ал. 4 КМФЛ). Това разрешение съответства на разпоредбата на чл. 2, т. „а“ от Виенската конвенция за международната продажба на стоки от 1980 г. Виенската конвенция не се прилага за продажба на стоки, купени за лична, семейна и домакинска употреба, освен ако продавачът при сключване на договора не е знаел, нито би трябвало да знае, че стоките са били купени за такава употреба¹⁰. За съвременното международно търговско право (*ius mercatorum*) е характерно изваждането на потребителските сделки от неговия предмет на регулиране.

Действието на конвенцията се запазва в случаите, в които едни и същи машини или съоръжения са обект на една или повече последователни вторични лизингови (сублизингови) сделки, като за целта лицето, снабдило първия лизингодател с оборудването, се счита за доставчик, а договорът, по силата на който е придобито оборудването, се счита за договор за доставка (чл. 2 КМФЛ). В търговскоправната литература разпоредбата на чл. 2 КМФЛ се възприема и по друг начин, а именно: приема се, че действието на конвенцията се запазва в случаите, в които едни и същи машини или съоръжения са обект на една или повече последователни операции на подлизинг или пре-

наемане, и то по същия начин, както ако лицето, от което първият следващ лизингополучател е придобил право на ползване на съоръженията, би било доставчик, и договорът, съгласно който те са получени, би бил договор за доставка¹¹. Това мнение не може да бъде споделено. Идеята на чл. 2 КМФЛ е в това, че първоначалният доставчик запазва това си качество спрямо всички последващи вторични лизингополучатели (сублизингополучатели) и те имат правата по чл. 10, ал. 1 КМФЛ срещу него.

КМФЛ се прилага, когато местата на стопанската дейност (*places of business*) на лизингодателя и лизингополучателя са в различни държави. Това е първата предпоставка, за да се квалифицира финансовият лизинг като международен. Втората предпоставка изисква или държавите на лизингодателя, лизингополучателя и доставчика, в които се намират местата им на стопанска дейност, да са договарящи държави (държави, ратифицирали или присъединили се към конвенцията), или както договорът за доставка, така и договорът за лизинг, да се регулират от правото на договаряща държава. Може да се направи изводът, че според КМФЛ (вж. чл. 3, ал. 1) се изисква само лизингодателят и лизингополучателят да имат места на стопанска дейност в различни държави. Няма пречка мястото на стопанска дейност на доставчика да се намира и в една от държавите на съдоговорителите по договора за лизинг. Конвенцията урежда и въпроса за наличието на няколко места на стопанска дейност по отношение на участник в лизинговата операция. Ако някоя от страните развива стопанската си дейност на няколко места, взема се предвид мястото, което има най-тясна връзка със съответния договор и с неговото изпълнение с оглед на обстоятелствата, които са били известни на страните или са били предвидени в определен момент от тях преди или при сключването на договора. Това е на практика разрешението, възприето в чл. 10 от Виенската

¹⁰ Вж. по-подробно за Виенската конвенция за международната продажба на стоки от 1980 г. **Сталев, Ж.** Виенската конвенция за международната продажба на стоки (кратък коментар). Изд. на БТПП, С., Библиотека № 151, 1981; **Кожухаров, Ал.** Облигационно право. Отделни видове облигационни отношения. Нова ред. проф. Огн. Герджиков, С., 1996, с. 17. Виенската конвенция е ратифицирана от Република България през 1990 г. (ДВ, бр. 23 от 1990 г.); **Стефанов, Г.** Търговско право. Т. II. Отделни видове търговци. Отделни видове търговски сделки. Търговска несъстоятелност. В. Търново 2005, с. 168; **Стефанов, Г.** Основи на търговското право. В. Търново, 2012, с. 302 – 303; **Герджиков, О.** Търговски сделки. Книга по част трета на Търговския закон, второ преработено и допълнено изд., С., 2000, с. 79–80; **Герджиков, О.** Търговски сделки. Книга по част трета на Търговския закон, трето преработено и допълнено изд., С., 2008, с. 94.

¹¹ Вж. **Пиперкова, Л.** Франчайзинг, Лизинг, Факторинг (правни аспекти). С., 1995, с. 71.

конвенция за международната продажба на стоки от 1980 г.

КМФЛ се прилага и в случаите, в които машините, съоръженията или оборудването са инкорпорирани в недвижима вещь или са трайно прикрепени към нея. В същото време обаче въпросите, свързани с инкорпорирането или прикрепването на лизингованата вещь към недвижима вещь, както и с правните отношения между лизингодателя и носителите на вещно право върху недвижимата вещь, следва да се уреждат съгласно правото на страната по местонахождението на недвижимата вещь (*Lex loci sitae*, *Lex rei sitae*).

Съгласно чл. 5, ал. 1 КМФЛ, тя не се прилага само в случаите, когато всяка от страните по договора за доставка и всяка от страните по договора за лизинг се споразумеят за това. Повечето норми на конвенцията са диспозитивни (*jus dispositivum*) и приложението им може да се изключи при изрично съгласие на страните по договора за доставка и по договора за лизинг (ако страните изрично не са изключили приложението на КМФЛ съгласно чл. 5, ал. 1 КМФЛ). Повелителни (императивни, *jus cogens*) са единствено нормите на чл. 8, ал. 3 КМФЛ и на чл. 13, ал. 3, т. „б“ и ал. 4 КМФЛ (вж. чл. 5, ал. 2 *in fine* КМФЛ). Чрез чл. 8, ал. 3 КМФЛ се забранява изключването на отговорността на лизингодателя спрямо лизингополучателя за евикция или за всяко друго нарушаване на правото му на ползване на машините, съоръженията или оборудването от трето лице, което има върху тях право на собственост или друго вещно право, в случаите, когато предявените претенции от третите лица са последица от умишлено действие или бездействие на лизингодателя или от негова груба небрежност. Разпоредбите на чл. 13, ал. 3, т. „б“ и ал. 4 КМФЛ се отнасят до размера на обезщетението за вреди (*damnum emergens / lucrum cessans*), което може да се търси от лизингодателя при съществено нарушение на договора за финансов лизинг от страна на лизингополучателя. Необходимо е да се отбележи, че повелителният характер на посочените норми е напълно оправдан във връзка със спецификата на лизинговите правоотношения.

Тълкуването на конвенцията следва да се осъществява при отчитане на предмета ѝ, изразе-

ните в преамбюла нейни принципи и цели, международния ѝ характер, както и на необходимостта да се осигури еднаквото ѝ прилагане и спазването на изискванията за добросъвестност (*bona fides*) в международната търговия (чл. 6, ал. 1 КМФЛ).

В глава II на конвенцията („Права и задължения на страните“) се третира само някои позначими въпроси във връзка със съдържанието на договора за лизинг. Според чл. 7 КМФЛ вещните права на лизингодателя върху лизингованата вещь могат да бъдат противопоставени както на ликвидатора, синдика при търговската несъстоятелност, управителя или всяко друго лице, на което е възложено управлението на имуществото на лизингополучателя, така и на всички негови кредитори, притежаващи изпълнителен титул, при условие че се спазват съответните изисквания за публичност, установени от правото на държавата, в която се намира лизингованият обект (например съгласно българското право – вж. чл. 12, ал. 2 от Закона за особените залози (ЗОЗ), който предвижда вписване на договорите за лизинг в Централния регистър на особените залози (ЦРОЗ). Вписването не е задължително, но ако договорът за лизинг не е вписан, той не може да бъде противопоставен на кредитора залогополучател¹². При финансов лизинг на самолети и кораби се прилага правото на страната, в която те са регистрирани. По този начин е осигурена правна защита на лизингодателя при ликвидация и обявяване в несъстоятелност на лизингополучателя.

Обемът и границите на отговорността на лизингодателя са установени в чл. 8 КМФЛ. Според чл. 8, ал. 1, т. „а“ КМФЛ лизингодателят носи отговорност по отношение на обекта на лизинга само в случаите, в които лизингополучателят е понесъл вреди поради това, че се е основавал на компетентността на лизингодателя и на неговото участие в избора на вещта, на нейната качествена характеристика или на доставчика ѝ. Съществена защита на лизингодателя се дава и с разпоредбата на чл. 8, ал. 1, т. „б“ КМФЛ. Според този текст лизингодателят се освобождава от каквато и да е отговорност спрямо трети лица при смърт, неимушествени и иму-

¹² Вж. и чл. 15, ал. 2 ЗОЗ, според който правата на лизингодателя са противопоставими на кредитора, вписал по-рано залог върху съвкупност. Противопоставимостта (на правата на лизингодателя) се погасява, ако лизингът не бъде вписан в 14-дневен срок от сключването му (арг. от чл. 15, ал. 3 ЗОЗ). По мое мнение този срок е прекулзивен.

ществени вреди, причинени от лизингованата вещь¹³. Чл. 8, ал. 1, т. „в“ КМФЛ установява положението, че разпоредбите на т. „а“ и т. „б“ на чл. 8, ал. 1 КМФЛ не уреждат отговорността на лизингодателя в други негови качества (например като собственик на лизингованата вещь). Съгласно чл. 8, ал. 2 КМФЛ лизингодателят носи спрямо лизингополучателя отговорност за евикция или за всяко друго нарушаване на правото му да ползва лизингованата вещь от лице, притежавашо вещно право на собственост или друго вещно право, или от лице, което предявява такова право в рамките на съдебна процедура, но само ако съответното право или претенция не се основават на действие или бездействие на лизингополучателя. Съгласно чл. 8, ал. 3 КМФЛ разпоредбата на ал. 2 на чл. 8 КМФЛ е повелителна (императивна, *jus cogens*) и страните не могат да отменят в лизинговия договор нейното действие в случаите, когато предявената от третото лице претенция е последица от умишлено действие или бездействие на лизингодателя или от негова груба небрежност. В този случай лизингодателят не може да се освободи от отговорност (арг. от систематичното тълкуване на чл. 8, ал. 3 и ал. 2 КМФЛ във вр. с чл. 5, ал. 2 КМФЛ).

Задълженията на лизингополучателя във връзка със съхраняването и поддържането на машините, съоръженията или оборудването са уредени в разпоредбата на чл. 9 КМФЛ, съгласно която лизингополучателят полага дължимата грижа за лизингованата вещь, използва я при разумни условия и я поддържа в състоянието, в което му е предоставена, като се отчита нормалното износване, както и всяко изменение, което е уговорено от страните по договора за финансов лизинг. Лизингополучателят следва да върне лизингования обект на лизингодателя в състоянието, в което му е доставен, освен ако не го е купил или наел отново (арг. от чл. 9, ал. 2 КМФЛ).

Съгласно чл. 10, ал. 1 КМФЛ претенциите за неизпълнение на задълженията на третото лице (доставчика) могат да се предявят не само от лизингодателя, *но и от лизингополучателя* (к. м. –

Бл. Зл.), и то по същия начин, както ако той би бил страна по договора за доставка. За предявяването на тези претенции е без значение кой е доставил на лизингополучателя обекта за ползване – лизингодателят или пряко третото лице (доставчикът). Доставчикът обаче не е отговорен едновременно и пред лизингодателя, и пред лизингополучателя за една и съща вреда. Чрез чл. 10, ал. 1 КМФЛ е дадена възможност на лизингополучателя да предявява претенции пряко (*action directe*) срещу доставчика на лизингованата вещь. Препоръчително е *de lege ferenda* в ТЗ да се включи текст по подобие на чл. 10, ал. 1 КМФЛ¹⁴. Съгласно чл. 10, ал. 2 КМФЛ лизингополучателят не може да прекрати или да развали договора за доставка без съгласието на лизингодателя. В КМФЛ се приема, че с договора за доставка доставчикът поема задължения не само към лизингодателя, но и към лизингополучателя, който има право да предяви от свое име претенции срещу доставчика, без да губи правото си при несъответствие на лизингованата вещь да предявява и претенции срещу лизингодателя, т. е. срещу своя съдоговорител¹⁵.

Правата на лизингополучателя, произтичащи от договора за доставка, не могат да бъдат засегнати от промени в условията на договора за доставка, одобрен предварително от лизингополучателя, освен ако това стане с изричното му съгласие (вж. чл. 11 КМФЛ).

Основните права на лизингополучателя при неизпълнение или забава на доставката на оборудването, както и при доставката му с качество, несъответстващо на договорните условия, са установени в чл. 12 КМФЛ. Лизингополучателят има право, в рамките на правоотношенията си с лизингодателя, да откаже получаването на вещта и да развали договора за лизинг. Лизингодателят има право да отстрани неизпълнението на своето задължение да достави на лизингополучателя вещь, съответстваща на договора за доставка, по същия начин, както ако лизингополучателят е купил вещта от лизингодателя при условия, ед-

¹³ Вж. подробно по този въпрос **Пиперкова, Л.** Франчайзинг, Лизинг, Факторинг (правни аспекти). С., 1995, с. 77–78; **Пиперкова, Л.** Новият унифициран правен режим на отговорността на производителя. – Държава и право, 1990, № 5.

¹⁴ Генерално в този смисъл **Стефанов, Г.** Търговско право. Т. II, Отделни видове търговци. Отделни видове търговски сделки. Търговска несъстоятелност. В. Търново, 2005, с. 207, бел. под линия № 12, където се посочва също така, че по този начин се създава *правно отношение между лизингополучателя и третото лице (доставчика)*.; Вж. също **Стефанов, Г.** Основи на търговското право. В. Търново 2012, с. 339, където се казва, че: „възможно е обаче да възникне интерес от *създаване на пряко правно отношение* (к. м. – Бл. Зл.) между третото лице и лизингополучателя ... при откриване на скрити недостатъци в лизинговия обект“.

¹⁵ Така **Пиперкова, Л.** Франчайзинг, Лизинг, Факторинг (правни аспекти). С., 1995, с. 80.

накви с тези на договора за доставка (най-често покупко-продажба). При несъответствие в качеството лизингополучателят има и правото да задържи плащането на лизинговите вноски, определени в договора за лизинг, докато лизингодателят не изпълни задължението си да достави вещь, съответстваща на договора за доставка (вж. чл. 12, ал. 3 КМФЛ)¹⁶. В случаите на разваляне на договора за финансов лизинг от лизингополучателя, той има право да получи обратно платените лизингови вноски с изключение на приемлива сума, която лизингодателят удържа срещу ползата, която лизингополучателят е извлякъл от лизингованата вещь.

В КМФЛ са уредени и основните права на лизингодателя при неизпълнение на задълженията на лизингополучателя (и най-вече на задължението му за плащане на лизинговите вноски – the rentals). В случай на неизпълнение на задължения по договора за финансов лизинг от страна на лизингополучателя (най-вече на задължението за плащане на лизинговите вноски), лизингодателят може да предяви претенция за неизплатените лизингови вноски заедно с лихва за забавеното плащане и обезщетение за понесените вреди (претърпяна загуба и пропуснатата полза). Според чл. 13, ал. 2 КМФЛ в случаите на съществено нарушение („substantial default“) на договора за лизинг от страна на лизингополучателя, лизингодателят може да предяви претенция за предварително плащане на стойността на всички бъдещи лизингови вноски, ако това е предвидено в договора за лизинг, или да развали този договор, като след развалянето си възстанови фактическото владение върху вещта и може също така да предяви претенция за обезщетение за вреди, плащането на което би го поставило в същото положение, в което би бил, ако лизингополучателят би изпълнил задълженията си по договора за финансов лизинг (вж. чл. 13, ал. 2, т. „б“ in fine КМФЛ). В КМФЛ е предвидена възможност лизингодателят и лизингополучателят да определят в лизинговия договор начина, по който ще се изчислява дължимото на лизингодателя обезщетение за вреди, като изрично се забранява той да получава обезщетение, което да е значително по-високо по размер от установеното в чл. 13, ал. 2, т. „б“ КМФЛ. Лизингодателят не следва да бъде поставен в по-благоприятно положение, отколкото при евентуалното

изпълнение на договора за финансов лизинг от страна на лизингополучателя. Тази забрана защитава интересите на лизингополучателя и има повелителен (императивен) характер. Тя не може да бъде дерогирана от страните в лизинговия договор (арг. от систематичното тълкуване на чл. 13, ал. 3, т. „б“ КМФЛ във вр. с чл. 5, ал. 2 от с. к.). Лизингополучателят е защитен и от още две норми. Според чл. 13, ал. 5 КМФЛ лизингодателят не може да претендира за предварително плащане на стойността на бъдещите лизингови вноски, нито да развали договора при съществено нарушение от страна на лизингополучателя, ако не го е уведомил писмено (т. е. с известие в писмена форма), че му предоставя разумна (реална) възможност да изпълни задължението си, доколкото това е осъществимо. Също така лизингодателят не може да предяви претенция за обезщетение за вреди, ако не е взел всички необходими мерки за ограничаване размера на претърпените от него вреди (вж. чл. 13, ал. 6 КМФЛ).

Разпоредбата на чл. 13, ал. 4 КМФЛ също е императивна (повелителна) – вж. и чл. 5, ал. 2 от с. к. – страните не могат да отменят или видоизменят приложението ѝ. В случаите, когато лизингодателят е развалил договора за финансов лизинг, той няма право да иска предварително плащане на стойността на всички бъдещи лизингови вноски (ако това е предвидено в договора за лизинг). Стойността на тези суми обаче може да се вземе предвид при изчисляването на обезщетението по ал. 2, т. „б“ и ал. 3 на чл. 13 КМФЛ.

В конвенцията е уреден и въпросът за прехвърлянето от страните на правата им по договора за международен финансов лизинг. Съгласно чл. 14, ал. 1 КМФЛ лизингодателят може да прехвърля своите права върху оборудването или по договора за лизинг. Такова прехвърляне на права обаче не го освобождава от никое от задълженията му, които е поел с договора за финансов лизинг, и не изменя характера на този договор и правния му режим, предвиден в конвенцията (т. е. важи правилото, принципът на частното право – „*pacta sunt servanda*“). Според чл. 14, ал. 2 КМФЛ лизингополучателят не може да прехвърля нито правото си на ползване на оборудването (вещта), *нито което и да е друго свое право по договора за лизинг, ако лизингодателят не се е съгласил* (к. м. – Бл. Зл.) на такова прехвърляне.

¹⁶ Вж. по въпроса и **Пиперкова, Л.** Франчайзинг, Лизинг, Факторинг (правни аспекти). С., 1995, с. 80, където се приема, че това право лизингополучателят може да упражни „само ако изрично е отказал да получи обекта на лизинга“.

Ако лизингодателят е дал съгласие, лизингополучателят може да прехвърли правото си на ползване на машините или съоръженията или всякакви други (свои) права по договора за лизинг, при спазване на правата на трети лица (вж. чл. 14, ал. 2 *in fine* КМФЛ). Редакцията на чл. 14, ал. 2 КМФЛ категорично отчита факта, че за лизингодателя (собственикът на вещта) не е без значение кой ще ползва лизингованата вещ. Конвенцията не допуска лизингованият обект, въпреки волята на лизингодателя, да се окаже в ръцете на друго (нежелано) лице. Без изричното съгласие на лизингодателя, сублизингът е недопустим¹⁷. В сравнителноправен аспект съгласно чл. 15, ал. 2 от проекта на Закона-модел за лизинга (ЗМЛ) на ЮНИДРОА (UNIDROIT) *правата* (к. м. – Бл. Зл.) и задълженията на лизингополучателя могат да преминат към трето лице само със съгласието на лизингодателя, като той не може да отказва без основателни (разумни) причини и при спазване на правата на трети лица.

* * *

В заключение може да се каже, че КМФЛ от 1988 г. е един успешен опит за унификация (уеднаквяване) на правната уредба на финансов лизинг. Необходимо е да се посочи, че КМФЛ не урежда въпроса относно преминаването на риска (*periculum*) при случайното погиване или повреждане на лизингованата вещ. Страните по договора за международен финансов лизинг следва при сключването му да уговорят изрично кой ще носи риска. В лизинговата практика лизингополучателят носи риска от случайното погиване или повреждане на лизингованата вещ през срока на действие на договора за финансов лизинг¹⁸. Конвенцията е съобразена с разрешенията, утвърдили се в международната търговска практика. КМФЛ на практика предвижда унифициране на концеп-

цията за финансов лизинг, което следва да спомогне за правното регулиране на финансов лизинг в различните държави, изхождайки от едно юридическо понятие – вж. чл. 1, ал. 1 и ал. 2 КМФЛ. Въпреки че Република България не е страна по конвенцията, подробното изследване и запознаване с нормите ѝ, отразяващи и обобщаващи международната договорна практика, е средство за разбиране на финансов лизинг като един нов (модерен) институт на търговското облигационно право. В преамбюла на проекта на ЗМЛ от 2008 г. на ЮНИДРОА изрично се казва, че КМФЛ не само е отстранила определени правни пречки по отношение на международния финансов лизинг на машини, съоръжения и оборудване, но едновременно поддържа и справедливо равновесие между интересите на различните страни по сделките (договорите за доставка и договорите за финансов лизинг). Също така в преамбюла на проекта на ЗМЛ се признава, че конвенцията е послужила като образец (стандарт) за страните, приемащи първоначалните си лизингови закони (или отделни правни норми, уреждащи лизинговите правоотношения). Изрично в проекта на ЗМЛ се приема, че правният режим, установен в КМФЛ, е важна отправна точка за разработката на универсалния закон-модел, регулиращ лизинговите сделки (вж. преамбюла на проекта на ЗМЛ от 2008 г.). Текстовете на КМФЛ биха могли да послужат като евентуален обект на взаимстване и като един добър образец за едно по-подробно уреждане на лизинговите отношения в действащия Търговски закон (ТЗ).

Предложения *de lege ferenda*

1) Поради съображения за икономическа целесъобразност, по мое мнение, е налице практи-

¹⁷ Вж. по-подробно по въпроса **Стефанов, Г.** Търговско право. Т. II. Отделни видове търговци. Отделни видове търговски сделки. Търговска несъстоятелност. В. Търново, 2005, с. 207–208; **Стефанов, Г.** Основи на търговското право. В. Търново, 2012, с. 341; **Герджиков, О.** Търговски сделки. Книга по част трета на Търговския закон, второ преработено и допълнено изд. С., 2000, с. 107; **Герджиков, О.** Търговски сделки. Книга по част трета на Търговския закон, трето преработено и допълнено изд., С., 2008, с. 125; **Златанов, Бл.** Правна същност и уредба на сублизинга по българското законодателство. Сб. „Научни трудове на Института за държавата и правото“. Т. VII, С., 2012, с. 201 – 212; **Рангелов, Е.** Търговските договори на предприятието. С., 2012, с. 127 – 128.

¹⁸ Вж. за риска от случайното погиване или повреждане на лизингованата вещ **Hall, S.** Documentation – Leasing Finance, edit. by Tom Clark, Euromoney Publishing, 1985, chapt. 5, p. 51 – 52; **Glass, S.** The Principles of Leasing Finance, edit. by Tom Clark, Euromoney Publishing, 1985, chapt. 2, p. 13 – 14, цитирани и по студията на **Пиперкова, Л.** Франчайзинг, Лизинг, Факторинг (правни аспекти). С., 1995, с. 87 – 88, където се казва, че: „... характерна особеност на лизинговото правоотношение, *утвърдила се в договорната практика* (к. м. – Бл. Зл.) и представляваща съществено различие от обикновения договор за наем, е, че лизингополучателят носи риска от случайното погиване или повреждане на лизинговия обект ... (особено при финансов лизинг)“.

ческа нужда в ТЗ да се включи текст по подобие на чл. 10, ал. 1 КМФЛ, като се създаде нов чл. 345а със следното съдържание:

„Претенциите за неизпълнение на задълженията от третото лице могат да се предявят не само от лизингодателя, но и от лизингополучателя, и то по същия начин, както ако той би бил страна по договора за придобиване на вещта. За предявяването на тези претенции е без значение кой е доставил на лизингополучателя вещта за ползване – лизингодателят или пряко третото лице. Третото лице обаче няма да отговаря едновременно и

спрямо лизингодателя, и спрямо лизингополучателя за една и съща вреда“.

2) Също така de lege ferenda е препоръчително в ТЗ да се установи изрично задължение на лизингодателя при придобиването на вещта да уведоми третото лице, че тя е предназначена за лизинг. По мое мнение уведомяването на третото лице (доставчика) следва да се уреди по подобие на чл. 1, ал. 2, т. „б“ КМФЛ, а именно: *„Вещта се придобива от лизингодателя във връзка с договор за финансов лизинг, като на третото лице (доставчика) е известно, че такъв договор е сключен или предстои да бъде сключен между лизингодателя и лизингополучателя“.*